

Teresa Miś

Uniwersytet Rzeszowski

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ PRZEDSIĘBIORCÓW WIEJSKICH

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2009 r. wśród przedsiębiorców wiejskich w regionie południowo-wschodniej Polski. Ich celem było ukazanie najważniejszych źródeł finansowania podejmowanej przez mieszkańców wsi pozarolniczej działalności gospodarczej. Z badań wynika, że na uruchomienie działalności gospodarczej przedsiębiorcy wiejscy wydają głównie własne oszczędności oraz korzystają z kredytów bankowych. Tylko niespełna co dziesiąty badany, zakładając własną firmę, ubiegał się o środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej. Jest to duże wyzwanie dla otoczenia instytucjonalnego, które powinno w maksymalnym stopniu zachęcić i pomóc mieszkańcom wsi w podejmowaniu działań przedsiębiorczych i pozyskać w tym celu jak najwięcej środków finansowych dostępnych w okresie programowania 2007–2013.

Słowa kluczowe: źródła finansowania, przedsiębiorstwa, obszary wiejskie, fundusze UE

1. Wstęp

Spośród wielu instrumentów (narzędzi) wsparcia rozwoju lokalnej przedsiębiorczości można wymienić zasoby finansowe i niefinansowe. Do grupy zasobów finansowych należą instrumenty i produkty wiążące się z zasileniem mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw środkami finansowymi. Może ono przybierać różne formy, jednak do najczęściej spotykanych zaliczamy: kredyty, poręczenia, leasing, pożyczki, factoring, produkty mieszane (mezzanine), vouchery, ulgi podatkowe, dotacje itp.¹

Jednym z podstawowych czynników warunkujących zakładanie, prowadzenie i rozwój MSP jest dostęp do źródeł finansowania. Procesy zachodzące w każdym przedsiębiorstwie, szczególnie w fazie rozruchu firmy, warunkowane są przede wszystkim posiadaniem kapitałem. Powstanie oraz rozwój każdego podmiotu gospodarczego nierozzerwalnie wiąże się z pozyskiwaniem środków finansowych oraz ich późniejszym gospodarowaniem. Do największych barier rozwoju małych firm należą właśnie bariery finansowe, związane z ograniczoną możliwością uzyskiwania

¹ *Institucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*, red. B. Filipiak, J. Ruszała, Difin, Warszawa 2009, s. 62–63.

środków finansowych na start i prowadzenie działalności gospodarczej, ze względu na wysoką stopę oprocentowania kredytów i pożyczek, wysokie wymogi formalne ich uzyskania, a także utrudniony dostęp do zewnętrznych – krajowych i zagranicznych, źródeł kapitału².

Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej jest szczególnie pożądanym w regionach przeludnionej wsi i rozdrobnionego rolnictwa, do jakich należą woj. małopolskie, podkarpackie i świętokrzyskie. M. Kłodziński³ uważa, że szczególnej uwagi wymagają także tereny o dużych problemach rozwojowych, a takimi są województwa wschodnie. Wschód Polski to rozdrobnione rolnictwo, a pracujący tam ludzie stanowią zbyt duży odsetek pracujących ogółem. Kapitał zagraniczny omija te tereny, ze względu na niekorzystną strukturę demograficzną, gorzej rozwiniętą infrastrukturę i mniejszy potencjał naukowo-badawczy.

Ważną kwestią staje się problem oceny źródeł finansowania działalności pozarolniczej oraz funkcjonowania programów związanych z finansowaniem inwestycji podejmowanych przez przedsiębiorców. W tym kontekście celem opracowania jest próba oceny aktywności przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowych na uruchomienie działalności oraz na inwestycje w firmach. Materiały źródłowe, które posłużyły do tej analizy, stanowią dane ARiMR, PARP, GUS oraz badania ankietowe przeprowadzone w 2009 r. wśród 210 przedsiębiorców wiejskich z terenu województw: małopolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego, czyli regionu rozdrobnionego rolnictwa (obszar Makroregionu Małopolska i Pogórze)⁴. Makroregion Małopolska i Pogórze obejmuje województwa południowo-wschodniej Polski i uznawany jest za makroregion przeludnionej wsi i rozdrobnionego rolnictwa, w którym na 1000 mieszkańców przypada niespełna 83 MSP (dla porównania w kraju w 2008 r. – 99, zaś w regionie Pomorze i Mazury – 106)⁵. Poza województwem śląskim ponad połowa populacji makroregionu to ludność wiejska. Dlatego też firmy położone na obszarach wiejskich województw: podkarpackiego, małopolskiego i świętokrzyskiego, a tym samym w Makroregionie Małopolska i Pogórze wymagają zewnętrznego wsparcia finansowego na realizację działań przedsiębiorczych.

² Fundacja Edukacji Europejskiej, *Źródła finansowania działalności gospodarczej i montaż finansowy*, Wałbrzych 2006, s. 2, 4.

³ M. Kłodziński, *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w Polsce*, w: *Polska wieś i rolnictwo w Unii Europejskiej. Dylematy i kierunki przemian*, red. M. Drygas, A. Rosner, IRWiR PAN, Warszawa 2008, s. 24.

⁴ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2009–2011 jako projekt badawczy, finansowany przez MNiSW w ramach grantu: nr N N114 056036, kierownik grantu: dr inż. Teresa Miś.

⁵ B. Kasprzak-Lubińska, *Prezentacja raportu o stanie sektora MSP w Polsce*, PARP, Warszawa 2009.

2. Rodzaje i dostępność źródeł finansowania działalności gospodarczej

Wewnętrzne i zewnętrzne źródła finansowania dostarczają przedsiębiorstwu kapitału, który może być kapitałem własnym przedsiębiorstwa lub kapitałem obcym. Wewnętrznymi źródłami finansowania w przypadku małych firm są zwykle środki właściciela (właścicieli) firmy inwestowane w działalność w momencie jej zakładania oraz nadwyżki finansowe wygenerowane przez firmę w trakcie bieżącej działalności. Za zewnętrzne źródła finansowania uznaje się kapitały obce, np. kredyty bankowe, kredyty kupieckie, fundusze pożyczkowe, factoring, leasing, fundusze *venture capital*, aniołów biznesu (*business angels*) itp.⁶

W praktyce mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa mogą jednak korzystać z bardzo niewielu źródeł finansowania (tabela 1).

Tabela 1. Dostępność źródeł finansowania ze względu na wielkość i stadium rozwoju firmy

Źródła finansowania	Faza rozwoju		
	Koncepcja przedsięwzięcia, rozruch firmy	Mała firma	Średnia firma
Samofinansowanie	–	+++	+++
Wkłady wspólników	+++	+++	+++
Fundusze <i>venture capital</i>	+	++	++
Emisja akcji	–	–	+
Kredyty bankowe	+	++	+++
Poręczenia kredytowe	–	++	+++
Leasing	–	+++	+++
Franchising	–	–	+++
Obligacje krótko- i długoterminowe	–	+	+
Fundusze pomocowe	–	++	++
Kredyty kupieckie	–	+++	+++
Factoring	–	++	+++
Pożyczki z sektora pozabankowego	–	++	+++
Pożyczki od znajomych, rodziny	+++	+++	+++

– źródło niedostępne, + trudno dostępne, ++ średnio dostępne, +++ łatwo dostępne

Źródło: A. Skowronek-Mielczarek, *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, wyd. 3 uaktualnione, C.H. Beck, Warszawa 2007; Fundacja Edukacji Europejskiej, *Źródła finansowania działalności gospodarczej i montaż finansowy*, Wałbrzych 2006, s. 5.

⁶ Fundacja Edukacji Europejskiej, *Źródła finansowania działalności...*, dz. cyt., s. 2, 4.

Z danych Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) wynika, że podstawowym źródłem finansowania inwestycji sektora MSP w 2008 r. w Polsce były środki własne – 65%, kredyty i pożyczki krajowe – 22%, fundusze UE – 7%, środki budżetowe – 2% oraz inne źródła – 4%⁷. Nieco inne dane przedstawia Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, z których wynika, że w 2007 r. 72,6% MSP finansowało inwestycje z własnych środków, 17,4% – z kredytów bankowych, 6,9% – z leasingu, tylko 1,9% – z funduszy UE, natomiast 1,2% – z innych źródeł⁸.

Akcesja do UE zobowiązuje do prowadzenia polityki regionalnej, ale jednocześnie komplikuje prowadzenie polityki gospodarczej. Nowa polityka regionalna to nie tylko redystrybucja, ale także alokacja, która umożliwi słabym regionom zwiększenie ich konkurencyjności i potencjału wzrostu oraz promowanie trwałego rozwoju, poprzez utrzymanie wysokiego poziomu inicjatyw w skali makro oraz mikro, np. wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw⁹. Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich jest wynikiem wypadkowej kilku czynników, wśród których jednym z najważniejszych są różnice strukturalne uwarunkowane historycznie, co oznacza, że ten sam cel (rozwój) może dokonywać się w różny sposób i w różnych kierunkach. Trudno sobie wyobrazić, aby cel wyznaczany przy budowie planów strategicznych dla układu lokalnego był taki sam w rozdrobnionych agrarnie gminach południowo-wschodniej Polski jak na obszarach północno-zachodnich kraju¹⁰. Dlatego też Polska została podzielona na makroregiony. Makroregion rolnictwa i obszarów wiejskich to zespół regionów wyróżniających się charakterem struktury agrarnej oraz stanem zaludnienia wsi od pozostałych regionów¹¹. Dokonano podziału Polski na 4 regiony FADN: Pomorze i Mazury (region obejmujący województwa: lubuskie, zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie), Wielkopolska i Śląsk (opolskie, dolnośląskie, wielkopolskie i kujawsko-pomorskie), Mazowsze i Podlasie (łódzkie, mazowieckie, podlaskie i lubelskie), Małopolska i Pogórze (śląskie, świętokrzyskie, małopolskie i podkarpackie)¹². Ważnym źródłem finansowania powstania firmy, inwestycji oraz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w celu podniesienia ich konkurencyjności na globalnym rynku są programy UE. W nawiązaniu do powyższego podziału

⁷ B. Kasprzak-Lubińska, *Prezentacja raportu...*, dz. cyt.

⁸ M. Starczewska-Krzysztożek, *Konkurencyjność sektora małych i średnich przedsiębiorstw 2008 – prezentacja*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Warszawa 2008, s. 16.

⁹ J. Pietrzyk, *Polityka regionalna*, w: *Na ile wejście Polski do Unii Europejskiej ułatwia, a na ile komplikuje prowadzenie polityki gospodarczej?*, red. W. Sławiński, Wydaw. PTE, Warszawa 2005, s. 88–90.

¹⁰ A. Rosner, *Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce*, w: *Polska wieś i rolnictwo w Unii Europejskiej. Dylematy i kierunki przemian*, red. M. Drygas, A. Rosner, IRWiR PAN, Warszawa 2008, s. 222.

¹¹ W. Michna, *Polityka rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz jej regionalizacja*, Studia i Monografie, nr 104, IERiGŻ, Warszawa 2001.

¹² *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 roku*, IERiGŻ-PIB, Zakład Rachunkowości Rolnej, Warszawa 2009.

regionów przeprowadzono analizę dotyczącą wykorzystania przez przedsiębiorców wiejskich zewnętrznych źródeł finansowania, jakimi są fundusze UE, w regionie rozdrobnionego rolnictwa, obejmującego województwa: podkarpackie, małopolskie i świętokrzyskie, na tle pozostałych regionów w Polsce.

Realizując programy pomocy dla gospodarki żywnościowej i wsi, od początku swej działalności Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) do dnia 30 września 2009 r. wypłaciła beneficjentom 87,4 mld zł, w tym wypłacone środki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007–2013 stanowiły 10,8%¹³. Jednym z bardzo istotnych działań realizowanych w ramach PROW 2007–2013, skierowanych do małych i średnich przedsiębiorstw było działanie osi 1: „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej”, którego wyniki w ujęciu regionalnym przedstawia tabela 2. Najwięcej wniosków i jednocześnie najwyższe kwoty w ramach tego działania złożyli i uzyskali przedsiębiorcy z makroregionów: Mazowsze i Podlasie oraz Wielkopolska i Śląsk. Przedsiębiorcy uzyskali wsparcie projektów dotyczących poprawy konkurencyjności, jakości produkcji, rozwoju nowych technologii produkcji, obniżania kosztów.

Tabela 2. Stan realizacji działania „Zwiększanie wartości dodanej” w ramach PROW 2007–2013 w ujęciu regionalnym

Wyszczególnienie	Makroregiony					Polska
	Małopolska i Pogórze		Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	
	ogółem	w tym badany region**				
Liczba złożonych wniosków	248	156	185	405	431	1 269
Liczba zawartych umów	66	47	33	103	119	321
Kwota zrealizowanych płatności w latach 2008–2009 (tys. zł)	4 820 168,8	3 162 263,6	619 308,0	11 029 306,5	6 062 956,2	22 531 739,5
Kwota płatności na 1 wniosek (tys. zł/1wniosek)	19 436,2	20 270,9	3 347,6	27 232,9	14 067,2	17 755,6
Liczba złożonych wniosków/1000 MSP	0,26	0,29	0,29	0,44	0,39	0,35
Wskaźnik absorpcji I*	73,9	84,2	82,0	125,6	112,2	–

* Udział makroregionu w liczbie wniosków ogółem/udział makroregionu w liczbie MSP ogółem $\times 100\%$;

** Badany region – obszar województw: małopolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR z 30.09.2009; PARP 2008 oraz *Rocznika Statystycznego Województw*, GUS, Warszawa 2009.

¹³ Departament Programowania i Sprawozdawczości ARiMR, *Informacja miesięczna z realizacji zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa*, Warszawa, wrzesień 2009, s. 8.

Najwięcej wniosków złożono w województwie wielkopolskim (Wielkopolska i Śląsk) – 231 wniosków na łączną kwotę 4,2 mln zł oraz mazowieckim (Mazowsze i Podlasie) – 149 wniosków na łączną kwotę 2,4 mln zł. W świetle powyższego należy stwierdzić, że bardziej aktywni w tej kwestii byli przedsiębiorcy z Mazowsza i Podlasia oraz z Wielkopolski i Śląska, czyli regionów, które charakteryzują się większym potencjałem ekonomicznym rolnictwa i korzystniejszą strukturą agrarną aniżeli w Małopolsce i Pogórzu.

Kolejnym ważnym działaniem, którego celem jest rozwój przedsiębiorczości, poprawa sytuacji na rynku pracy w obszarach wiejskich, wsparcie tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw działających w obszarze produkcji i usług, jest „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. Analizując wyniki tego działania, można zauważyć dużą aktywność przedsiębiorców wiejskich z Mazowsza i Podlasia oraz z analizowanego Makroregionu Małopolska i Pogórze, a w tym także z badanego regionu rozdrobnionego rolnictwa (tabela 3).

W ramach osi 3 PROW 2007–2013 istnieje także ważne działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, którego celem jest wsparcie inwestycji służących podejmowaniu lub rozwijaniu przez rolników i domowników dodatkowej działalności pozarolniczej w zakresie produkcji i usług. Jest to szczególnie ważne działanie w obszarze rolnictwa rozdrobnionego, gdzie dochody z działalności rolniczej są niskie i gdzie występuje nadwyżka siły roboczej.

Tabela 3. Stan realizacji działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” w ramach PROW 2007–2013 w ujęciu regionalnym

Wyszczególnienie	Makroregiony					Polska
	Małopolska i Pogórze		Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	
	ogółem	w tym badany region				
Liczba złożonych wniosków	1 594	1 237	716	1 376	1 296	4 982
Liczba zawartych umów	13	13	10	4	18	45
Kwota zrealizowanych płatności w latach 2008–2009 (tys. zł)	1 381 212,0	1 381 212,0	1 265 135,0	583 794,0	2 054 560,0	5 284 701,0
Kwota płatności na 1 wniosek (tys. zł/1wniosek)	866,6	1 116,6	1 766,9	424,3	1 585,4	1 060,8
Liczba złożonych wniosków/1000 MSP	1,7	2,3	1,2	1,5	1,2	1,4
Wskaźnik absorpcji I*	121,2	169,9	80,9	109,1	85,9	–

* Udział makroregionu w liczbie wniosków ogółem/udział makroregionu w liczbie MSP ogółem x 100%.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR z 30.09.2009; PARP 2008 oraz *Rocznika Statystycznego Województw*, GUS, Warszawa 2009.

Dane zaprezentowane w tabeli 4 wskazują jednak, że najbardziej aktywni w tej kwestii byli rolnicy i domownicy z Mazowsza i Podlasia oraz z Wielkopolski i Śląska, gdzie rolnictwo jest znacznie bardziej efektywne i gdzie występuje znacznie korzystniejsza struktura agrarna niż w Małopolsce i Pogórzu.

Tabela 4. Stan realizacji działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” w ramach PROW 2007–2013 w ujęciu regionalnym

Wyszczególnienie	Makroregiony					Polska
	Małopolska i Pogórze		Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	
	ogółem	w tym badany region				
Liczba złożonych wniosków	1 505	1 301	1 035	1 818	2 620	6 978
Liczba zawartych umów	575	488	375	616	933	2 499
Kwota zrealizowanych płatności w latach 2008–2009 (tys. zł)	15 791 750,0	12 883 405,0	8 420 236,5	9 137 471,0	22 077 708,5	55 427 166,0
Kwota płatności na 1 wniosek (tys. zł/1wniosek)	10 492,9	9 902,7	8 135,5	5 026,1	8 426,7	7 943,1
Liczba złożonych wniosków/1000 gosp.	2,6	2,7	6,4	5,6	3,5	3,9
Wskaźnik absorpcji I*	68,6	69,1	166,3	145,0	90,1	–
Wskaźnik II**	182,7	181,3	76,4	59,8	107,6	–

* Udział makroregionu w liczbie wniosków ogółem/udział makroregionu w liczbie gosp. ogółem $\times 100\%$.

** Udział makroregionu w kwocie wniosków ogółem/udział makroregionu w powierzchni UR ogółem $\times 100\%$.

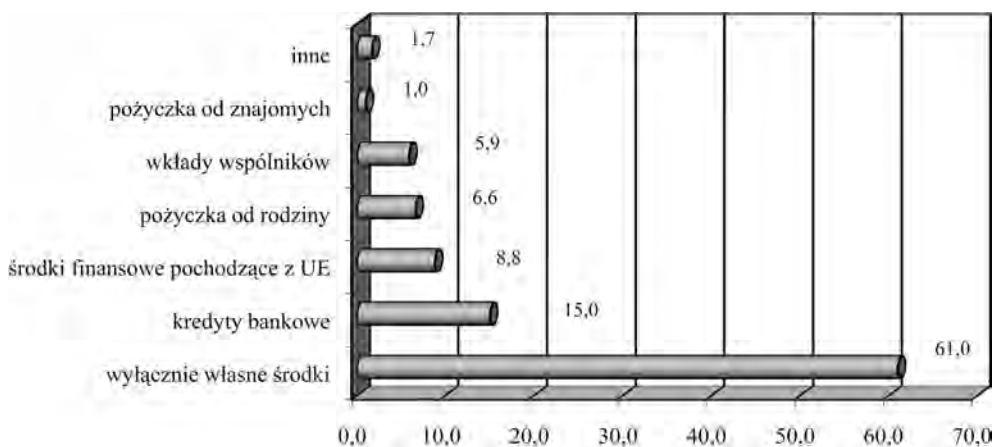
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR z 30.09.2009; *Rocznika Statystycznego Rolnictwa*, GUS, Warszawa 2009 oraz *Rocznika Statystycznego Województw*, GUS, Warszawa 2009.

Należałoby w związku z tym poczynić jeszcze więcej starań na rzecz pobudzenia aktywności mieszkańców wsi regionu rozdrobnionego rolnictwa w zakresie podejmowania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej. W tej kwestii dużo do zrobienia mają różne instytucje szczebla lokalnego, znajdujące się w bezpośrednim otoczeniu gospodarstw i przedsiębiorstw wiejskich.

3. Finansowanie działalności gospodarczej przez przedsiębiorców w świetle badań ankietowych

Każdy podmiot gospodarczy, aby prowadzić działalność gospodarczą i móc się rozwijać, potrzebuje odpowiedniej ilości kapitału¹⁴. Brak środków finansowych utrudnia lub wręcz uniemożliwia przedsiębiorstwom prowadzenie bieżącej działalności gospodarczej. Bez własnych pieniędzy (własnego kapitału) bądź dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania firmy nie mogą też podejmować żadnych przedsięwzięć inwestycyjnych, które są konieczne dla ich długofalowego rozwoju¹⁵.

Jak już wspomniano, do rozpoczęcia działalności gospodarczej niezbędne są środki finansowe, których wielkość zależy od rodzaju i skali inicjowanego przedsięwzięcia. W badanej zbiorowości najwięcej, tj. ponad 60% przedsiębiorców, finansowało uruchomienie firmy z własnych środków, przede wszystkim z prywatnych oszczędności, zaś niespełna 9% skorzystało z dofinansowania z funduszy UE (rys. 1). Wkład finansowy wspólników stanowił źródło finansowania przedsięwzięcia dla około 6% firm. Kredyty bankowe pobrało na ten cel 15% przedsiębiorców.

Rys. 1. Pochodzenie środków na uruchomienie działalności (w %)

Źródło: badania własne.

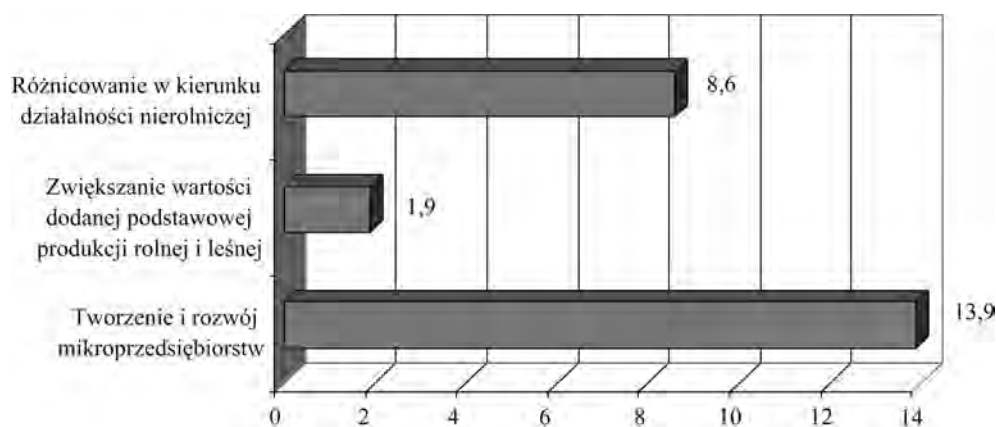
Małe i średnie przedsiębiorstwa, ze względu na ograniczone zasoby kapitałowe, mają niewielki dostęp do finansowania zewnętrznego, dlatego też finansowanie

¹⁴ M. Dębniwska, K. Szydłowski, *System bankowy jako źródło finansowania małych i średnich przedsiębiorstw. Banki na rynku finansowym. Teraźniejszość i przyszłość*, red. M. Dębniwska, Wydaw. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2003, s. 261–269.

¹⁵ J. Bednarz, E. Gostomski, *Finansowanie działalności gospodarczej*, Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2006.

własne ma dla nich kluczowe znaczenie, zarówno na początku działalności, jak i w jej późniejszym rozwoju. Jak wynika z badań, polskie MSP wskutek ograniczonego dostępu do kredytów, będących podstawowym źródłem finansowania kapitału obcego, w 70% swoją działalność finansują z funduszy własnych¹⁶. Jednak możliwość uzyskania kredytu bankowego jest często warunkiem uruchomienia przedsiębiorstwa, jak również podstawowym wymogiem dla wzrostu i rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw¹⁷.

Z badań ankietowych wynika, że rolnicy z województw: małopolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego byli dość aktywni w ubieganiu się o wsparcie w ramach PROW 2007–2013. Co trzeci badany przedsiębiorca w latach 2008–2009 korzystał ze środków finansowych dostępnych w ramach tego programu, w tym głównie w zakresie działania osi 3: „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” (rys. 2), co wydaje się być zgodne z danymi ARiMR zawartymi w tabeli 3.

Rys. 2. Korzystanie przez przedsiębiorców ze środków dostępnych w ramach PROW 2007–2013 (w %)

Źródło: badania własne.

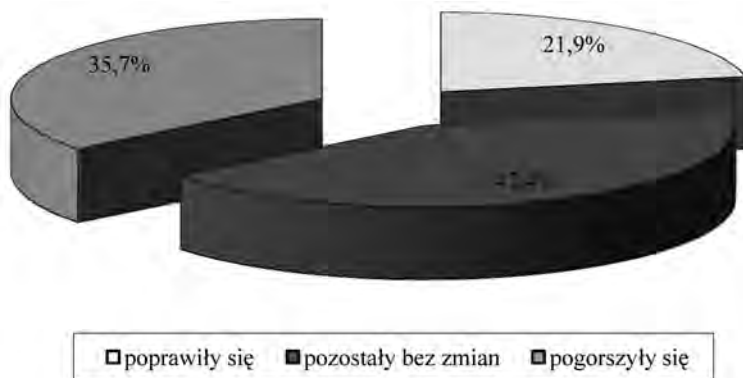
System dotacji ze środków UE rodzi poważne mankamenty dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. Po pierwsze, proces aplikowania o dotacje nastęrcza poważnych problemów dla przeciętnego przedsiębiorcy, co wiąże się z wieloma ograniczeniami, skomplikowanym procesem wypełniania wniosku i wielu załączników do niego, jak również procesem późniejszego raportowania i rozliczania realizacji inwestycji i wykorzystania dotacji celowej. Po drugie, poważnym ograniczeniem dostępności środków unijnych jest przyjęcie zasady refundacji tych środków. Oznacza to, że aby otrzymać dotacje, należy najpierw zrealizować całe zadanie ze środków

¹⁶ Fundacja Edukacji Europejskiej, *Źródła finansowania działalności...*, dz. cyt., s. 2, 4.

¹⁷ *Institucje otoczenia biznesu...*, dz. cyt., s. 63.

zorganizowanych przez przedsiębiorstwo we własnym zakresie, a refundacja części tych środków (w zależności od programu: 40–60% dla inwestycji i 40–100% dla projektów szkoleniowo-doradczych) następuje dopiero po udokumentowaniu całego procesu. Niemniej jednak możliwość obniżenia finalnego kosztu projektu sprawia, że obserwuje się duże zainteresowanie tą formą finansowania rozwoju przedsiębiorstwa¹⁸. Planowana pomoc finansowa dla regionów i przedsiębiorstw może być bardziej efektywna, jeżeli zostanie wsparta działaniami instytucji, takich jak np. Agencja Rozwoju Obszarów Wiejskich, gdyż rozwój Polski nie powinien dokonywać się głównie poprzez jego koncentrację wokół i w dużych aglomeracjach miejskich¹⁹. Ważne jest świadczenie pomocy przez otoczenie instytucjonalne potencjalnym beneficjentom występującym o dofinansowanie swoich decyzji inwestycyjnych ze środków finansowych UE²⁰, a szczególnie w latach 2010–2011.

W dobie światowego kryzysu finansowego interesującym wydawało się poznać opinie przedsiębiorców wiejskich w kwestii oceny warunków prowadzenia działalności gospodarczej w latach 2007–2009 (rys. 3).

Rys. 3. Warunki prowadzenia działalności gospodarczej w ostatnich 3 latach

Źródło: badania własne.

Co piąty badany przedsiębiorca stwierdził, że w ostatnich trzech latach warunki prowadzenia działalności gospodarczej poprawiły się, zaś co trzeci, że uległy pogorszeniu. To również zdaje się wskazywać na duże znaczenie otoczenia instytucjonalnego we wspieraniu przedsiębiorców w podejmowaniu i realizowaniu przez nich działalności gospodarczej.

¹⁸ Tamże, s. 71.

¹⁹ M. Kłodziński, *Wielofunkcyjny rozwój...*, dz. cyt., s. 24.

²⁰ T. Miś, *Rola lokalnych instytucji w procesie absorpcji środków unijnych dla rolnictwa w opinii rolników południowo-wschodniej Polski*, „Wieś i Rolnictwo” 2008, nr 3 (140), s. 131.

4. Podsumowanie

Obecnie istnieje wiele zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej podejmowanej i realizowanej przez przedsiębiorców. Można do nich zaliczyć np.: kredyty, leasing, *venture capital*, fundusze strukturalne UE itp. Wybór danego źródła zależy m.in. od wielkości, efektywności i rodzaju przedsiębiorstwa. Szczególnie przy uruchamianiu działalności gospodarczej potrzebny jest duży kapitał i, jak wynika z opinii przedsiębiorców wiejskich, jest to głównie kapitał własny. Większe przedsiębiorstwa mają więcej możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania swojej działalności gospodarczej, szczególnie ze środków unijnych. Uzyskane wyniki badań wykazały, że niewielu przedsiębiorców finansowało swoją działalność ze środków UE i bardziej aktywni w tej kwestii byli przedsiębiorcy z makroregionów, które charakteryzują się większym potencjałem ekonomicznym i korzystniejszą strukturą agrarną rolnictwa. Ożywienie pozarolniczej przedsiębiorczości wiejskiej, szczególnie w regionie rolnictwa rozdrobnionego (Małopolska, Podkarpacie i Świętokrzyskie), wymaga aktywności instytucji w bliższym i dalszym otoczeniu przedsiębiorstw. Chodzi tu głównie o ułatwienie dostępu do tanich kredytów, rozwój infrastruktury rynku i zachęcanie przedsiębiorców do podejmowania wspólnych przedsięwzięć.

Literatura

1. Bednarz J., Gostomski E., *Finansowanie działalności gospodarczej*, Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2006.
2. Departament Programowania i Sprawozdawczości ARiMR, *Informacja miesięczna z realizacji zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa*, Warszawa, wrzesień 2009.
3. Dębniwska M., Szydłowski K., *System bankowy jako źródło finansowania małych i średnich przedsiębiorstw. Banki na rynku finansowym. Teraźniejszość i przyszłość*, red. M. Dębniwska, Wydaw. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2003.
4. Fundacja Edukacji Europejskiej, *Źródła finansowania działalności gospodarczej i montaż finansowy*, Wałbrzych 2006.
5. *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*, red. B. Filipiak, J. Ruszała, Difin, Warszawa 2009.
6. Kasprzak-Lubińska B., *Prezentacja raportu o stanie sektora MSP w Polsce*, PARP, Warszawa 2009.
7. Kłodziński M., *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w Polsce*, w: *Polska wieś i rolnictwo w Unii Europejskiej. Dylematy i kierunki przemian*, red. M. Drygas, A. Rosner, IRWiR PAN, Warszawa 2008.
8. Michna W., *Polityka rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz jej regionalizacja*, Studia i Monografie, nr 104, IERiGŻ, Warszawa 2001.
9. Miś T., *Rola lokalnych instytucji w procesie absorpcji środków unijnych dla rolnictwa w opinii rolników południowo-wschodniej Polski*, „Wieś i Rolnictwo” 2008, nr 3 (140).
10. Pietrzyk J., *Polityka regionalna*, w: *Na ile wejście Polski do Unii Europejskiej ułatwia, a na ile komplikuje prowadzenie polityki gospodarczej?*, red. W. Sławiński, Wydaw. PTE, Warszawa 2005.

11. *Rocznik Statystyczny Rolnictwa*, GUS, Warszawa 2009.
12. *Rocznik Statystyczny Województw*, GUS, Warszawa 2009.
13. Rosner A., *Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce*, w: *Polska wieś i rolnictwo w Unii Europejskiej. Dylematy i kierunki przemian*, red. M. Drygas, A. Rosner, IRWiR PAN, Warszawa 2008.
14. Skowronek-Mielczarek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, wyd. 3 uaktualnione, C.H. Beck, Warszawa 2007.
15. Starczewska-Krzysztozek M., *Konkurencyjność sektora małych i średnich przedsiębiorstw 2008 – prezentacja*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Warszawa 2008.
16. *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 roku*, IERiGŻ-PIB, Zakład Rachunkowości Rolnej, Warszawa 2009.

SOURCES OF FINANCING BUSINESS ACTIVITIES OF RURAL ENTREPRENEURS

Summary: The paper presents the results of a questionnaire survey carried out in 2009 among rural entrepreneurs in the south-eastern region of Poland within the framework of a broader research project. The survey objective was to show the major sources of financing for non-agricultural business activities undertaken by rural dwellers. The survey shows that, to start business activity, rural entrepreneurs used mainly their own savings and bank credits. Only every tenth respondent sought funding from the European Union when starting own business. It is quite a challenge for institutional environment, which should do their utmost to encourage country dwellers in undertaking entrepreneurial activities and help them to acquire maximum of funds available during the 2007–2013 programming period for that purpose.